

איך הפכה שנת-העשור לביזנס פרטי של קבוצת פרוטקציונרים של קבוצת-החצר

סוף שחור-לעשור

16 בחודש מאי הסתיימה שנת-העשור. באותו תאריך התפרקה גם ועדת העשור, הגוף שתיכנן וביצע במשך שנה את הקירקס הממלכתי. אורחי ישראל, להם ניתן עתה גוף מפוסטומת רעשנית, ומשפעי של אירועים ילדותיים שהכניסו את המדינה כולה לקצב-חיים מלאכותי, יכלו רק להעלות השערות ולנחש למי היה צורך בביצוע מילוני לירות, ערב שנת-הבחירות, לשם הרמת-מוראל מלאכותית. אולם ביום בו התפרקה ועדת-העשור, התברר לפתע כי למטבע זה היו שתי פנים. הצד השני של המטבע לא היה קשור באינטרס פוליטי או מפלגתי, אלא באינטרס פוליטי של קבוצת אנשים מובילים, אשר אנשיה החליטו לנצל את שנת-העשור לקידום מעמדם האישי.

אנשים אלה, כולם עובדי ועדת-העשור שהתפרקה, מצא כי שנת-העשור אינה רק עסק לאומי-פוליטי-מפלגתי, אלא גם ביזנס פרטי מצויין. הם החליטו כי יש להמשיכה, לשם כך הקימו במשותף חברה לאירועים בע"מ, שהציבה לה למטרה לארגן בעתיד חגיגות, פסטיבלים, תערוכות ומאורעות-בידור אחרים, על בסיס מסחרי. זכותה של כל קבוצת אנשים או להקים חברה מסחרית למטרה כלשהי. אולם ברובו כמות קבוצת אנשים היא הנכסי המדינה למטרותיה הפרטיות, מנצלת קשרים והשפעה אצל אישים התופסים עמדה בצמרת השלטון, לשם הפקת רווחים, הופכת זכות טבעית זו לשערוריה צבורית.

★ ★ ★

תקציב כוזב למטרה פרטית

קבוצת של חמישה אנשים מעובדי ועדת-העשור הקימו, מיד אחרי פירוק הוועדה, את חברת עשור, חברה לאירועים בערבוב-מוגבל. קבוצה זו כללה את אריה אפרת, סגן-המנהל-הראשי של ועדת-העשור וראש אגף-האירועים בה, את בנימין בלומנטל, הגזבר הראשי של ועדת-העשור, את אפרים וילף, המומחה להפעלת זיקוקין של ועדת-העשור, ועוד שני עובדים טכניים של הוועדה. חברה זו לא רק שנטלה לעצמה את השם עשור, הקשור למפעל רשמי של המדינה, אלא אף החלה להשתמש בסמל מסחרי שהוא העתק כמעט מדויק מסמלה של ועדת העשור, ושנבחר במטרה ברורה ליצור רושם מוטעה, כי החברה חזתה העשור שהתפרקה — חד הם.

חברה זו, שבשלב ראשון קיבלה את הזכות להמשיך במפעלים שהחלה בהם בשנת-העשור, כמו העברת תערוכות תחביב מתלאביב לערים אחרות, או סיכום לקחי שנת-העשור, היא נוצרה באורח מקרי לאחר שהאנשים שעזבו את ועדת-העשור נשאר ללא עבודה, לא היתה פרי תכנון מחושב ויסודי, שנעשה עוד תוך כדי עבודה בוועדת-העשור, בעזרתם הפעילה ובסיועם של ראשי הוועדה. הוא כחן לכך שאינפורמציה, ידע וקשרים, שנרכשו תוך כדי עבודה בשירות ממלכתי, ישמשו לאחר מכן לצרכים פרטיים. לפני שבועות מספר הצהיר מנהל ועדת העשור, אלוף-משנה דוד נבי, בפני אחד העתונאים הצהרה שפורסמה כלשונו: "בשנים הבאות שוב לא יוכלו המארגנים (של חגיגות העם) לשוב לאותה מסגרת עלובה של שנים עברו. גם בעתיד יצטרכו לספק לקהל את המסגרת הכללית של חגיגות, יהיו אלה במות או דוכנים, הופעת אמנים, חובבים או מקצועיים — אבל יצטרכו לשמור על רמה מסויימת, כי אחרת לא יהיה הקהל נכון לקבל את החגיגות."

בערך באותה תקופה התגלה במקרה, עלידי אחד העתונאים, פירוס התקציב שהכניסה ועדת-העשור, שכלל את הסכום שצרכה לעלות הקמת חמש במות בידור בתלאביב. התקציב זה, שקבע כי הפעלת חמש במות בידור בתלאביב, צריכה לעלות בסכום של כ-130 אלף ל"ה, היה מוזר, הוא כלל בתוכו סעיף-הוצאות שלא היו צריכות להיות, וסעיפי הוצאות שנעשו על ידי גורמים אחרים כמו עיריית תלאביב. כאשר נשאל לפרש התקציב המוזר הודה אריה אפרת, אז ראש אגף-האירועים וכיום ראש חברת עשור: "התקציב הזה הוא פיקציה גדולה. זה משהו מעין הערכה תקציבית. למעשה לא יוצאו סכומים אלה... למעשה הוכן התקציב בצורה כזו שאם תבוא בשנה הבאה, כשועדת עשור כבר לא תתקיים, חברה פרטית ותחבץ את הסכום הרשום בתקציב, תהיה זו תביעה ריאליזם."

במלים אחרות מעידות שתי עובדות אלה על כך, שתוך כדי עבודתם בשירות ממלכתי בוועדת העשור, הכינו מספר אנשים את הקרקע להקמת עיסקה פרטית מסחרית שלהם, בתנאים שהיו כדאיים מאד-מאד.

פירושה של הצהרת נבי הוא שאירועי שנת-העשור אורגנו מראש בהיקף ובמימדים שהביאו לביצוע ניכר, כך שהיה צורך להמשיך באותו ביצוע גם בשנים הבאות — אלא שאז יפלו פירות הבובות הממלכתי לידים פרטיות. יהיו אלה אותן הידיים, שאפרת הכין עבורן תקציב פיקטיבי בעת עבודתו בוועדת-העשור, כדי שבבואו כעבור שנה לדרוש את הסכומים המופיעים בתקציב זה כבעל-עסק פרטי, לא יראו דרישותיו מפורזות.

★ ★ ★

פרסומת פרטית בתקציב ממשלתי

הייתי עובדת אלה, שבאו רק עם סיום פעולותיה של ועדת-העשור, היה את השלב הסופי של סידרת מעשים שכתנו לאותה מטרה. מעשים קודמים באותו כיוון: ריכוז קבוצת האנשים, שהקימו מאוחר יותר את חברת עשור, בצמרת הביצוע הטכני של ועדת-העשור, עלידי סילוק כל האנשים, שלא נמנו עליהם. פירסום ספר של סיכום פעולות-העשור, שהכיל היתירות לעשיה בשטחים ובאירועים רבים, שלאנשי ועדת-העשור לא היתה כל יד בהם, חוץ מתמיכה תקציבית. במילים אחרות: פירסום ספר של פעולות ועדת-העשור כביכול, שאינו אלא פירסום מסחרי לחברה החדשה.

ניצול מעמדם של אנשי ועדת-העשור בנסיון לרכישת תחנת-דלק. הבטחת זכויות ותזונות לגבי אירועי שנת-העשור, שיימשכו גם בשנים הבאות. כל המעשים הללו לא יכלו להיעשות על ידי עובדים בכירים של ועדת-העשור, ללא סיוע ותמיכה מצד אחד מראשי-הוועדה. משום כך מובילים כמעט כל החוסים אל אדם אחד — אלוף-משנה דוד נבי, מנהל ועדת-העשור.

באופן פרטי נבי איננו שותף בחברת עשור, והוא גם מכחיש בתוקף כל שייכות אליה. אולם כל אנשי החברה הם אנשי שלומי וחסדו. אריה אפרת, היה סגנו של נבי במשך שנים, כשהיה מפקד פיקוד-הדרכה. בלומנטל הוא שכנו של נבי לבית. שאר אנשי החברה נמנים אף הם על מקורביו של נבי. את כולם הביא הוא אל ועדת-העשור, העלה אותם לתפקידים בכירים, אחרי שסילק את העובדים שקדמו להם, שלא נמנו על אנשיה. אולם כדי להבין את השתלשלות המאורעות, וכיצד הגיע נבי אל העסק ששמו ועדת העשור, יש לחזור מספר שנים אחורנית. אלוף-משנה דוד נבי, בן גדרה, ששמו הקודם היה חבקין, הוא צעיר פיקד עד מאוד ומארגן מוכשר. כשרונותיו אלה הביאוהו מדרגת סרן במלחמת העצמאות עד לתפקיד ראש פיקוד-הדרכה של צה"ל בדרגת אלוף-משנה. אלא שבשנת 1956, בתקופת מבצע סיני, נעצרה באיוזה שהוא מקום הקריירה המזהירה של נבי.

אלוף-משנה לאזרח אלוף-משנה דוד נבי (חבקין), מי שהיה מנהל ועדת-העשור וכיום מועמד לתפקיד מנהל לשכת-התיירות הישראלית באנגליה, נבי אינו מרבה לדבר על עסקיו. "בשביל האזרח אני הייתי, הווה וגם אהיה אלוף משנה," אומר דוד נבי בכל הזדמנות, כשמדברים על עתידו.

עד לבידור גורלו הועבר נבי מתפקידו כמפקד פיקוד-הדרכה, נשלח עם משלחת הצעירים להולנד. אחרי שחזר משם, הושאל עלידי הצבא ללשכת התיירות הממשלתית, היה ממונה על מיבצע איכסון התיירים. קשריו ההדוקים עם מנהל משרד ראש-הממשלה, חדי קולק, עזרו לו בהשגת תפקיד אורחי זה שנראה כמוצא של כבוד במקום העברתו מתפקידו. כאשר נשאל נבי השבוע על תוצאות עניין זה לגבי, השיב הוא: "לגבי האזרח הפשוט אני הייתי, הווה ואהיה אלוף משנה נבי."

★ ★ ★

במקום מומחים, אנ"ש

ה פגם האסתטי בעברו של נבי לא הפריע לו להתקדם מתוך למסגרת הצבא. במדינה בה נשלחים שוודים בשליחות רשמית, לא היתה כל סיבה שאלוף-משנה שהועבר מתפקיד לא ימונה לניהול חגיגות העשור. כאשר יעקוב פרי, מנהל חזקת העשור שקדם לנבי, התפטר מתפקידו בגלל סיכסוך עם מאיר וייסגאל, ניצל נבי את הפירצה, מונה לתפקיד מנהל ועדת-העשור.

בשחצנות האופיינית לו וביתוס הולול לכל הכפופים למרותו ואינם מאנשי שלומי, הצליח נבי להסתכסך כמעט עם כל עובדי ועדת-העשור. למרות היותו מארגן מוכשר, לא היה לגיב נסיון ממש באירועים שעמדה ועדת-העשור לבצע בעצמה. אף על פי כן ניסה להתערב ולכוף את דעתו על עובדים, שהיו מומחים בשטחים בהם עסקו. הוא ניסה בכל הזדמנות לכופף את סמכויותיו בשטחים בהם לא היה לו כל מושג.

במצב זה טבעי היה שאנשים שלא יכלו לעבוד במחיצתו פשוט מועדת-העשור. במקומם מיהר נבי למנות את אנשי שלומי. במקום הגזבר אהרון עפרי, סגן מנהל בנק הדואר, מינה נבי את שכנו בלומנטל. במקום ראש אגף האירועים צבי פרוסט, הוא מינה את אריה אפרת, שהיה סגנו בצבא. במקום ראש אגף יחסי-הצבור, דוד לנדור, הוא מינה את אפרת בראש אגף של מנגנון החושך שלמה טנאי.

אולם נשאר עור קבוצת אנשים, בעלי תפקידים בדרגות גבוהות יותר, מומחים בשטחיהם, שהסתכסכו אף הם עם נבי. כאשר הסתיימו חגיגות יום העצמאות של השנה שעברה, ונבי יכול היה למצוא תואנה של צימצום במנגנון, הוא דאג לפטר את כולם, החל ביעקוב אגמון, האיש שהיה אחראי להפעלת במות הבידור ביום העצמאות, וכלה באורה הרצוג, מזכירתו של וייסגאל ויוזמת החידון התנכ"י. איש לא יכול היה לבוא בטענות אל נבי, על פיטורים אלה. איש לא יכול היה לבוא אליו בטענות גם כאשר כעבור חודשים מספר, כאשר לקראת הגל החדש של החגיגות הכפילה ועדת העשור את מספר עובדיה, לא גייס נבי שוב את העובדים שהתנסו כבר בעבודה זו, העדיף להעסיק את מכריו וידידיו, כולל את אחיו אשר חבקין.

הסביר השבוע נבי את צעדיו אלה לכתב העולם הזה: "יש עניין של הבדלי גישה, ואינני חייב לעבוד עם אנשים שיש לי עמם הבדלים כאלה. אחרי יום העצמאות תשי"ח קטנו התפקידים ולא היה יותר מקום לקבוצת אנשים. אבל אחרי חמישה חודשים, לקראת יום העצמאות תשי"ט, הייתי מוכן לקבל קבוצת קצינים בדרגת סרן, או לקחת אנשים שהיו מיכירים לי בגישתם."

★ ★ ★

קצינים, תחנת דלק

עוד בתקופה החיה החליט נבי לפעול לטובת אותה קבוצת קצינים שהכניס לוועדת העשור. כאשר תיכננה ועדת העשור את התערוכה החקלאית בבית-דגון, שמו הקצינים לב לעובדה שבאיוור התערוכה ובקירבתה אין כלל תחנות דלק. נבי, שלא ראה כל סתירה בין תפקידו כמנהל ועדת-העשור לבין התערוכה פרוטקציונית להקמת מפעל מסחרי פרטי, פנה במכתב רשמי אל וייסגאל, ביקש ממנו להתערב אצל יצחק (המשך בעמוד 12)